

راه‌اندازی انجمن‌های علمی جهشی در تعیین راهبردهای حوزه و نظام ایجاد می‌کند

گفت‌وگو با رئیس انجمن علمی روان‌شناسی اسلامی حوزه علمیه قم

رئیس انجمن علمی روان‌شناسی حوزه‌های علمیه گفت: راه‌اندازی انجمن‌های علمی می‌تواند جهشی در جهت‌دهی‌ها و راهبردهای اصلی حوزه و نظام ایجاد کند. فعالیت انجمن‌های علمی در حوزه علمیه، یکی از ظرفیت‌های مهم علمی و پژوهشی را فرآوری طلاب و فضلا قرار داد. با توجه به تحولات در این حوزه، خبرگزاری حوزه گفت‌وگویی با حجت‌الاسلام مهدی هادی رئیس انجمن روان‌شناسی اسلامی حوزه انجام داده است که مشروح آن تقدیم خوانندگان محترم نشریه افق حوزه می‌شود.

- به‌عنوان اولین سؤال، اشاره‌ای به تاریخچه انجمن‌های علمی داشته باشید.**

• حدود دو دهه است که این فکر در حوزه علمیه به‌وجود آمده که راه‌اندازی انجمن‌های علمی، می‌تواند جهشی در جهت‌دهی‌ها و تعیین راهبردهای اصلی حوزه و نظام ایجاد کند؛ به‌دنبال این فکر انجمن‌های متعددی به‌وجود آمد.

«انجمن روان‌شناسی اسلامی حوزه‌های علمیه با چه رویکردی شکل گرفت؟

• انجمن روان‌شناسی اسلامی حوزه‌های علمیه، هم‌زمان با این تفکر شکل گرفت و پیشگامان این رشته تلاش کردند که با جمع‌کردن دانش‌آموختگان روان‌شناسی، یعنی طلاب دانش‌آموخته روان‌شناسی، به انجمن رونق بدهند.

«این انجمن چه دستاوردهایی داشته است؟

• هرچه که انجمن پیش‌تر آمد، به‌موازانش اتفاقات خوبی در حوزه‌های علمیه افتاد. مراکزی که به راه‌اندازی رشته‌های مرتبط با روان‌شناسی، البته با رعایت گرایش اسلامی تمایل داشتند، زیاد شد؛ از جمله «المصطفی» که این کار را کرد و در کنارش، خود حوزه علمیه، سطح ۳ مشاوره اسلامی را راه‌اندازی کرد. مؤسسه اخلاق و تربیت بنا گذاشته شد و وارد این عرصه شد. در حال حاضر در گوشه و کنار، شاهد مراکز متعددی هستیم و گروهی از دوستان طلبه نیز، جذب مراکز آموزش عالی، مثل دانشگاه آزاد شده‌اند.

«این انجمن چه تعداد طلبه را جذب کرده است؟

• امروز به‌جرات می‌توانیم بگوییم که بالای دوهزار دانش‌آموخته طلبه، دانش‌آموخته روان‌شناسی و مشاوره با رویکرد اسلامی داریم؛ شرایطی که باعث شده، در انجمن احساس پشتوانه قوی داشته باشیم. البته افرادی که قرار است، عضو پیوسته و اصلی انجمن به حساب بیایند (در حال حاضر نیز نزدیک دویست نفر عضو پیوسته و اصلی داریم)، حتماً باید فوق‌لیسانس و دکتری در فضای روان‌شناسی داشته باشند. اگر کسی تحصیلات روان‌شناسی یا تحصیلات مرتبط داشته باشد؛ اما هنوز دکتری یا فوق‌لیسانسش را نگرفته باشد، به‌عنوان عضو وابسته به ما ملحق می‌شود.

«این انجمن چه خدماتی ارائه می‌دهد و چه رویکردهایی دارد؟

• من گذشته انجمن را که حدود بیست سال است، می‌توانم اول در قالب تلاش برای تعامل با سایر مراکز علمی بیان کنم. ما الحمدلله امروز مقبولیت خوبی در بخشی از بدنه علم روان‌شناسی کشور داریم. این بدنه می‌تواند پلی باشد برای رسیدن ما به بخشی از اهداف علمی. بعد در کنار این برقراری ارتباط، تلاش برای انجام وظیفه ستادی. در دو دهه گذشته، انجمن با حضور آدم‌های موجه و معتبر تلاش کرده است، در سیاست‌های کلّی‌ای که در مراکز حوزوی مرتبط با روان‌شناسی دارد اتفاق می‌افتد، اثرگذار باشد؛ اما ما سه مانع اصلی داریم.

«این مانع کدام‌اند و چه آسیب‌هایی به‌همراه دارند؟

• مانع اول این‌که، هنوز روان‌شناسی آن جایگاهی که باید، در حوزه علمیه پیدا نکرده است. ما هنوز آدم‌های متعدد و موجهی را داریم که به‌واسطه دل‌نگرانی‌هایشان

هیچ‌کس قصد ندارد، روان‌شناسی را چه در حوزه و چه بیرون از حوزه، به دامان فلسفه برگرداند. روان‌شناسی ذاتاً یک علم کاربردی تجربی است و برگرداندن به آن فضا، قاعدتاً محروم کردن مردم از آموزه‌های مفید و به‌دردخور است.

سومین گروه مخالف، گروهی هستند که کلاً با دین و دین‌داری مخالفت دارند. تعداد این افراد کم است؛ اما به هر حال، تلاش خودشان را می‌کنند.

مانع سومی که در راه است و باعث می‌شود، روان‌شناسی در حوزه، آن جایگاه حقیقی خود را نداشته باشد، این است که نخبگان حوزه به‌اندازه کافی در مناظره‌های علمی و یاری‌رسانی به نخبگان روان‌شناسی اسلامی وارد نمی‌شوند و کمک نمی‌کنند.

«به نظر شما چه مواردی روان‌شناسی اسلامی را تهدید می‌کند؟

• الّی یکی از آفت‌های مهمی که پایه‌های نظری روان‌شناسی اسلامی را تهدید می‌کند، شرایط کنونی موجود در جامعه است. به‌صورت دقیق، منظوم این است که ما نیازی جدی به روان‌شناسان متدین داریم. وقتی طلبه‌ای روان‌شناسی می‌خواند، به‌خاطر اطمینان مردم به وی که ضد دین رفتار نمی‌کند، به او پناه می‌آورند و این نخبه به‌سبب خدمات‌رسانی به مؤمنین، فرصت نظریه‌پردازی را از دست می‌دهد. لذا انتظار ما این است که با گسترش تعداد افراد مشغول به روان‌شناسی اسلامی، بتوانیم کاری کنیم که نیازهای روزمره مؤمنین را پاسخ بدهیم

«در انجمن چه اهدافی را دنبال می‌کنید؟

• ما در انجمن روان‌شناسی اسلامی، یک شعار مهم داریم که: «معطل ماندن ثروت‌های اخلاقی و رفتاری، ظلم به آموزه‌های اسلامی است». ما حتی در فلسفه، فقه و به‌صورت واضح‌تر، در اخلاق و سایر آموزه‌های اسلامی، در زمینه رفتارها، منش‌ها، نگرش‌ها و کلاً آنچه به روان و رفتار ربط دارد، بسیار بسیار نکته، مطلب و آموزه داریم. متأسفانه این آموزه‌ها معطل مانده‌اند و می‌توانیم، این گله‌مندی را داشته باشیم که فلاّن روان‌شناس غربی از چند اتفاق ساده در زندگی شخصی خودش، به یک رویکرد، یک مکتب و یک نظریه مهم رسید و لااقل ده نکته راهبردی و اساسی را وارد فضای روان‌شناسی کرد.

سؤال من این است: آیا ما در آموزه‌های اسلام چنین چیزهایی نداریم؟ طلبه‌ها کتاب‌های «مسکن‌الفؤاد» شهید ثانی را می‌شناسند؛ معروف و مشهور است که شهید ثانی این کتاب را پس از از دست دادن فرزند عزیزش نوشته است. وقتی این کتاب را مرور می‌کنیم، می‌بینیم به‌راحتی ظرفیتی این را دارد که به یک شیوه‌نامه جامع مقابله با سوگ تبدیل شود. این گله‌مندی وجود دارد که چرا ما این ثروت‌ها را معطل گذاشته‌ایم؟!

«در انجمن چه کمیته‌هایی تشکیل شده‌است؟

• حالا با توجه به این سه مشکل، ما در فضای انجمن روان‌شناسی اسلامی حوزه، پنج کمیته را بنا گذاشته‌ایم و در دور دهم، تصمیم جدی داریم که با کمک این پنج کمیته، این مسائل را برطرف کنیم.

اولین کمیته ما «کمیته طرح و برنامه» است که وظیفه دارد، به‌سراغ راهبردهای اصلی، طرح‌های قابل عملیاتی شدن و قابل اجرا برود که یک ریل‌گذاری جدی برای فضای روان‌شناسی اسلامی بکند.

کمیته دوم «کمیته پژوهش» است. پژوهش موظف شده که با دریافت یک امتیاز برای یک مجله، مستقیماً وارد بازار تولید علم بشود اعضا را به تولید علم تشویق کرده و آنها را در قالب گزارش‌های پژوهشی و مقالات علمی – پژوهشی به سمع و نظر دیگران برساند. علاوه بر آن، این کمیته موظف شده است که با برگزاری همایش و کرسی‌های نظریه‌پردازی، به تولید علم در فضای روان‌شناسی اسلامی کمک بکند. آخرین کاری که ما از کمیته پژوهش انتظار داریم، این است که روح پژوهش و پژوهش‌گری را، در اعضا احیا بکند و ارتقا بدهد. همچنین، ما کمیته‌ای تحت عنوان «کمیته آموزش» داریم. کمیته آموزش با ریل‌گذاری‌های کمیته «طرح و برنامه» و با استفاده از دستاوردهای کمیته «پژوهش»، موظف است گفت‌مان روان‌شناسی اسلامی را گسترش بدهد. به چه شکل؟ با راه‌اندازی کارش‌های آموزشی حضوری و مجازی، آنلاین و آفلاین و تشویق افراد به شرکت در این کارش‌ها. ما اگر بتوانیم، یک جمعیت حدود دوهزار نفری حوزوی و غیرحوزوی را آموزش بدهیم، به این اطمینان و اعتماد می‌رسیم که گفت‌مان روان‌شناسی اسلامی جهش جدی پیدا کرده است. ما این هدف‌گذاری را در دو سال پیش‌رو که فرصت دوره هیأت‌مدیره دهم است، گذاشتیم و خوش‌بین هستیم که بتوانیم از عهده این کار بر بیاییم.

کمیته چهارم، «کمیته گسترش» نام دارد و قرار است، مشاوره و روان‌درمانی با رویکرد اسلامی را نهادینه کند. این کمیته تقریباً با عموم افراد کار ندارد و قرار است، به‌سراغ متخصصان برود و با کارگاه‌ها و بازآموزی‌هایی که برگزار می‌کند، فضای بهره‌مندی از تولیدات روان‌شناسی اسلامی را در مرحله عمل و رساندن به مخاطبان و مراجعان ایفا کند.

کمیته پنجم «روابط عمومی» است؛ یعنی حالا این چهار کمیته اتفاق افتاد، کفایت نمی‌کند؛ چون ما بخشی از مشکل‌مان این بود که کسی ما را نمی‌شناخت و اطلاعات نمی‌رسید؛ برای همین، کمیته پنجم، یعنی «روابط عمومی» قرار است، این وظیفه را انجام بدهد.

«شما چه نقاطی را به‌عنوان ضعف برمی‌شمارید؟

• این ناشناخته‌بودن ضعف بزرگی در حوزه است. من یک‌موقع در تاکسی از همین بلوار جمهوری رد می‌شدم، راننده تاکسی از من پرسید: شما مؤسسه امام خمینی را می‌شناسید؟ گفتم: من دانش‌آموخته مؤسسه امام خمینی ﷺ هستم واین ساختمان و بنیان‌گذارش علامه مصباح ﷺ را بخشی از هویت خودم می‌دانم. اگر روزی اسم علامه مصباح نباشد، من در هویت خودم دچار سردرگمی می‌شوم. من مستقیماً شاگرد ایشان نبوده‌ام؛ ولی الحمدلله از مجموعه‌ای بهره‌مند شدم که ایشان بنا گذاشته است. راننده تاکسی گفت: حاج‌آقا! من سه روز است که فهمیده‌ام، اینجا کجاست. سال‌هاست در قم رانندگی می‌کنم و بارها از جلوی این ساختمان رد شده‌ام، سه روز پیش وقتی مسافر من به این ساختمان رسید، جملاتی با صدای بلند در مورد آیت‌الله مصباح گفت و فاتحه‌ای خواند. من کنجکاو شدم

و از ایشان پرسیدم که چرا چنین عکس‌العملی نشان دادید؛ آن شخص توضیح داد که آیت‌الله مصباح کیست و اینجا چه کارهایی انجام داده است.

من وقتی به‌عنوان ریاست هیأت‌مدیره انتخاب شدم، به دوستانم این‌طور عرض کردم که مهم‌ترین کمیته از نگاه من، کمیته روابط عمومی است. اگر همین داشته‌های کنونی‌مان را هم معرفی نکنیم، کار شاق و خارق‌العاده‌ای انجام داده‌ایم؛ البته سایر کمیته‌ها ثابت خواهند کرد که آنها هم ویژگی و اهمیت بالایی دارند.

«در این مسیر چه دغدغه‌هایی وجود دارد؟

• محدودیتی برای ما قائل شده‌اند که دوست داشتیم، این محدودیت را به‌نوعی بشکنیم و تغییر ایجاد کنیم؛ آن محدودیت این است که، در اساسنامه ما، اول شرط طلبه‌بودن و بعد دانش‌آموخته روان‌شناسی بودن است. البته ما در اعضای وابسته‌مان تعداد بسیار زیادی از عزیزان دانشگاهی را داریم اما وقتی فرد، صرفاً ناظر یک مجموعه است و از برخی خدماتش استفاده می‌کند؛ اما اجازه اظهارنظر رسمی و حقوقی ندارد، انگیزه‌اش برای عضویت پایین می‌آید. من همین الآن بالای بیست استاد شناخته‌شده روان‌شناسی کشور را می‌شناسم که متقاضی عضویت در انجمن ما هستند؛ اما آن چیزی که انگیزه نهایی را در آنها ایجاد می‌کند، این است که عضو پیوسته باشند و بتوانند، اظهارنظر حقوقی رسمی کنند و لااقل رأیشان به‌حساب بیاید.

«آیا در این باره راهکاری دارید؟

• دو راهکار داریم؛

راهکار اول اینکه، خود همین انجمن بتواند، با تغییرید در اساسنامه، آنها را به‌عنوان عضو پیوسته بپذیرد.

راهکار دیگر، تأسیس یک انجمن جدید در کنار این انجمن است که گفت‌وگوهای اولیه، به برخی از عزیزان در بیرون از حوزه هم شده، انجام شود؛ ممکن است در یکی دو سال آینده، شاهد تأسیس انجمنی با عنوان «انجمن روان‌شناسی اسلامی ایرانیان» باشیم و دیگر پسوند «حوزه» جای خود را به کلمه «ایرانیان» بدهد. همین‌طوری که انجمن روان‌شناسی اسلامی حوزه به حیات خودش ادامه می‌دهد، آن انجمن هم جمع‌کننده تحصیل‌کرذگان دانشگاهی و حوزوی باشد. اینها چیزهایی است که باید بعداً در موردش دقیق‌تر فکر کنیم.

«چه برنامه‌هایی را برای آینده دارید؟

• همان‌طوری که در صحبت‌هایم اشاره کردم، مجله، دروازه خیلی مهمی برای ورود به یک علم است. برای همین، یکی از کارهای زمین‌مانده انجمن، گرفتن امتیاز یک مجله است. این را در دستور کار جدیدمان قرار داده‌ایم و می‌خواهیم، با جدیت دنبال کنیم تا ان‌شاءالله این امتیاز را بگیریم. اما کمیته پژوهش ما، واسطه بین تولید مقاله توسط اعضا و رساندن آن به دست مجلات است که برای این هم، راهبردهایی در نظر گرفته‌ایم و ان‌شاءالله به‌زودی عملیاتی خواهد شد.

«به نظر شما چه مشکلاتی به‌طور جدی در تحقق اهدافتان وجود دارد؟

• ایجاد نهادهای موازی در مجموعه حوزه، در بسیاری از موارد، باعث اتلاف انرژی می‌شود! هم‌زمان که ما در انجمن هستیم، جاهای متعددی هم به‌موازات ما همین کار را انجام می‌دهند. البته تلاش ما بر این است و سیاستی هم در این باره نداشته‌ایم؛ به‌خصوص اخیراً هم جلسه‌ای با دوستان‌مان در معاونت تهدیب گذاشتیم و قرار است، کارهای مشترکی انجام بدهیم.

قاعدتاً ما تلاش خواهیم کرد که اولاً بفهمیم، بنیان‌گذاران و کارگزاران اصلی حوزه چرا به این نهادهای موازی روی آورده‌اند و به قول معروف، کاری کنیم که اساسنامه‌ها به‌گونه‌ای باشد که تداخل و موازی‌کاری از بین برود. ثانیاً تلاش کنیم که با همکاری و هم‌افزایی خودمان، نقش در این پیشگیری از موازی‌کاری و اتلاف انرژی داشته باشیم.

ما برای راه‌اندازی هیأت‌مدیره دوره دهم، برخلاف دوره‌های قبل، اتلافی راه‌اندازی کردیم و شش نفر از دوستان تحت عنوان «اتلاف تحول» و با شعار «دوره دهم، نقطه عطف در تاریخ انجمن روان‌شناسی حوزه» دور هم جمع شدیم. جالب این‌که الآن هر شش نفرمان عضو هیأت‌مدیره هستیم و این نشان می‌دهد که اعضای پیوسته به ما اطمینان کرده‌اند. البته بعد از این اطمینان، انتظار تحول هم دارند و نفر هفتم ما هم الحمدلله فرد قوی، محکم و همراهی است. چپش ما هفت نفر خیلی خوب شده است؛ یعنی ما هم از «المصطفی» که دروازه‌ای به‌سمت انجمن روان‌شناسی بین‌المللی اسلامی است، هم از «معاونت» تهدیب» که نهاد بالادستی مساح و مجموعه مشاوره اسلامی حوزه حساب می‌شود، هم «دانشگاه معارف»، هم «مؤسسه حضرت امام ﷺ» و هم جاهای دیگر حوزه، به‌نوعی نمایندگی داریم. حتی یکی از مسئولان روان‌شناسی در حوزه خواهران هم عضو ماست! الآن چپش ما هفت نفر به‌گونه‌ای است که تقریباً به همه‌جا دسترسی داریم و به‌نظم، یکی از مواردی که ما را به آینده خوش‌بین و امیدوار می‌کند، همین چپش است که الآن در هیأت‌مدیره به‌وجود آمده است.

امیدواریم که دیگر حوادث و اتفاق‌های بد نیفتد؛ حجت‌الاسلام والمسلمین رضا مهکام که ریاست دوره نهم انجمن با ایشان بود، تجربه‌شان را در رزله اخیر ترکیه در اختیار بعضی از طلاب ترکیه، به‌خصوص آنهایی قرار داد که با روان‌شناسی آشنایی داشتند. ایشان در سفری که داشت، کلاس‌ها و دوره‌هایی برگزار کرد؛ در واقع، ایشان پرچم‌دار این حرکت بسیار مبارک و بارزش بود و در سطح کشور، این حرکت در ارزیابی‌ها به‌عنوان یک حرکت بسیار خوب، ممتاز و ماندگار ارزیابی و تقدیر شد. اما به هر حال، این تجربه و پیشینه برای حوزه و انجمن روان‌شناسی اسلامی حوزه است و قطعاً ما در حفظ و گسترش این تجارب تلاش خواهیم کرد.

«و کلام پایانی؟

• ما انتظار داریم که در پایان این دو سال پیش‌رو که حدود پنجاه روزش گذشته است، لااقل اعضای انجمن به سه برابر برسد؛ یعنی در انتهای این دو سال، هم در بخش پیوسته انتظار داریم، حدود پانصد ششصد نفر عضو را داشته باشیم و هم در قسمت وابسته، ما به‌دنبال عددهای چند هزار نفر هستیم.

انجمن سایتی دارد و ما از طریق آن، این را اطلاع‌رسانی خواهیم کرد. دبیر انجمن روان‌شناسی اسلامی هم در دسترس است که دوستان به‌صورت تلفنی یا از طریق شبکه‌های مجازی می‌توانند با ایشان در ارتباط باشند و مراحل ثبت‌نام را طی بکنند.